

III.

DR. TOLDY FERENC,

KIR. TANÁCSOS, M. NYELVÉSZET ÉS IRODALOM TÖRTÉNET R. TANÁRA ÉS A BÖLCSESZETI KAR E. I. DÉKÁNJÁNAK A MÉLTÓSÁGÁBA LÉPŐ EYGETEMI RECTORHOZ INTÉZETT

ÜDVÖZLŐ BESZÉDE.

III

DR. TOLDY FERENC

MR. TAVAROS, DE NYILVÁRSZET ÉS IRÓDALOM TÖRTÉNETÉNEK
AZ ÉS A BOLCSASÁG KÖZÖS ÉS EGYÉB KÉRDÉSEINEK A MÉRŐGÉSZÉNEK
LEHETŐ LEGTÖBB MÉRŐGÉSZÉNEK

ÚJVÖZLŐ BUDAPEST

III.

Nagyságos Egyetemi Rector Úr!

Tizenhét év óta, ez órában először van a bölcsészeti karnak szerencséje, a maga kebeléből választott Rectort ez egyetem igazgatói székébe emelve látni; s e hosszú szünet után nekem szerencsém az öszves egyetem bizodalma emberét Nagyságodban, e testület nevében, üdvözölnöm.

Nem az idősbség tekintete az, Nagyságos Úr, mely Önt e székbe hívta meg: az egyetem választóinak e részben szabad kezök van; — nem is a barátság sugallata, mely minden alkalommal él előszeretete tárgyát, az ügy tekintete nélkül is, kitüntetni: négy kar férfiai egyesültek Ngd felemelésében, kik közül legtöbben Önben csak a tudóst, a tanárt, a jellemet ismerik, és másmás életfeladás, kar és körnél fogva Önhöz nem kötve, semmi szorosabb viszonyban Ngddal nem állanak: csak az érdem, az erény, s az erkölcsi becs iránti tisztelet az, mely Önt a legmagasb méltóságra emelte, melyre egyetemi tanár, társai közt, mint olyan felhághat. S így, — ismétlem, — nem a jó sors, nem a kedvezés, hanem a köz bizona-

lom férfiát van szerencsém üggyársaim nevében üdvözölni.

Ha ez alkalommal egyedül szívem sugallását kívánám követni; ha nem ismerném Nagyságod tulajdonait azon egyik legszebbikét, mely szerint ambíciója: a javallást inkább kiérdemelni, mint szemben meghallgatni: úgy tudományát magasztalnám, mely nem ragyogni, hanem használni vágy; mely nem szorítkozik a meglevőnek elsajátítására, hanem folytonos elmélkedés, nyomozás, türelmet és fáradságot igénylő kísérletek által a tudottnak körét gazdagítani törekszik, s melynek egy hiánya — ha azt hiánynak neveznem szabad — a valóság azon túlmértéke, mely a felfedezés és találmány örömei felett, megfelejtkezik neve érvényesítéséről, sőt, szerénységében, megfelejtkezik arról is, hogy dicsősége a mi dicsőségünk is; — magasztalnám azon munkásságot és ügyszeretetet, mely tudománya közlésében, a műhelyben és tanszéken, tartalékot, sőt határt, nem ismer; — s nem kevesbbé azon ritka emberséget, mely — sine odio et invidia — az idegen becset méltányolva elismerni; az idegen gyengeséget szeretettel elnézni; segélleni, túrni, mindenütt s mindenkor kész; ártani — nem tud. Ezek helyett szorítkozom azon remény kifejezésére, melyet Nagyságodhoz kötünk — sőt, nem remény, hanem azon meggyőződés nyílt tolmácsolására, melylyel a Nagyságod kormányának előre örvendünk, mert folytatása lesz azon kormányzatnak, mely a Márkfi, Pauler, és Sauer neveket ez egyetem legédesb — sőt büszke — emlékezeteivel örökre összeszötte. — Mint ők, úgy leszen Nagyságod is a haladás buzgó pártolója, tanácskozásaink bölcs, nyugodt

intézője, ez intézet javának gondos előmozdítója, díszének méltóságos őre, a szép rend s a collegiális viszony melegkeblű ápolója, mindnyájunk barátja, s az ifjuságnak, jóssággal és példával, atyai vezetője.

Mozgalmas, mert átmeneti, időt élünk. Ez egyetem, romjain áll oly intézvényeknek, melyek már akkor el voltak maradva a kor színvonalától, midőn életbe léptek. A sokképen korlátolt közoktatás, az egyetemen kívüli hatalom által rá parancsolt vezérkönyvekhez kötve, állványos jellemet nyert volt. Vég szükségtségtől hajtva, türetné inkább mint törvényesítve s haladásra buzdítva, s azért félve, történtek eltérések : a formában, az anyagban — nem egyszersmind a szellemben : ez nem volt szabad. — Szomorú idők következtek — de egy érdemet nem tagadhatni meg ezekről : a tan emancipációja, az egyetemnek egyetemi színvonalra emeltetése érdemét. S ha még is a siker még nem teljes, ha részben árnyoldalak mutatkoztak is : okaik egyedül a reform rögtönségében, az időnek készületlenségében voltak. Azonban a reform maga kezdett magának nevelni eszközöket, s bár kezdett csak, — s bár ezért a haladás lassú még — de biztos ; s hogy az mielőbb teljes is legyen, maga is reformot — azaz nemzeti sajátságaink számbavétele mellett némely módosításokat követel — de nem visszatérést a régihez. Érti ezt az egyetem, és nem csak érti, hanem tapasztalja, tudja, sőt akárhányszor ki is mondotta szent meggyőződéséért.

Lehet, hogy a reform módosítása kérdését — de megtartva annak alapjait — a szükség, az országos viszonyok, felsőbb akarat, tán nem sokára, tán épen Nagyságod kormányszakában, fogják ismét szőnyegre juttatni. Az egyetem szerencsét kívánhat magának Nagyságodhoz e téren is. Barátja mindenek felett az igazi haladásnak, és, melytől az függ, az egyetem díszének; ismerője a kor követelményeinek, s mint régi, tapasztalt hirdetője a tudománynak, ifjúságunk képességei, szükségei és erkölceinek, melyek tekintetbe nem vétele a tanreformoknál mindig megbosszulja magát még pedig azok kárával, kiknek számára tervezettek : Nagyságod vezérlete s közreműködése mellett, javaslataink, szem előtt tartva a cél-, kor- és nemzetszerűséget, s így azt, mit az egyetem fő érdeke, mely nem más mint a tudományé, követel, meg fognak e fő érdeknek felelni; s ha Isten is úgy akarja, sikerrel koronázva, a tudományos haladás gyors és hatályos menetelét biztosítani. Ez az, mi iránt Nagyságodnak a tudomány szeretetétől áthatott és emelkedett gondolkodása nem csak reményt nyújt, hanem meggyőz — és megnyugtat.

S e meggyőződésben, valamint azon szeretettel, melylyel Önhöz ragaszkodunk, újra is üdvözlöm Nagyságodat kormányzói székében. Egy új, és szép, kötetet kötünk mi mai nap Nagyságoddal, a legnemesebb érdek egységében is szépet, mely, habár külső formájában rövid időre szól is — mert egy év vajmi kis rész a nagy idő folyamában! — lehet, hogy nem fog egye-

temünk s a közoktatási ügy történetében nyomtalanúl elenyészni. — Hogy azonban azon lánc , melyet most a külső viszony köztünk szorosabbra fűz, túlélendi e rövid évet, azt ugyan nem csak óhajtjuk, hanem szent hittel hiszszük is.

S e hitben hadd kezdjük meg a nemes munkát újra, buzgón, egyetértéssel Nagyságod óhajtott vezetése alatt! s e végre tartsa Isten Nagyságodat erőben és egészségben most, és minél tovább is közöttük !

